

Identificació de l'expedient

Informe EMT_275_2022 relatiu a l'expedient de sol·licitud de valoració d'impacte de gènere que el Departament d'Empresa i Treball ha fet arribar a aquest Institut en data 02/12/2022 sobre l'Avantprojecte de llei de promoció, foment i ordenació de l'economia social i solidària a Catalunya.

Fonaments jurídics

1. Normativa bàsica sobre la igualtat de dones i homes, la inteseccionalitat i la transversalitat de la perspectiva de gènere
 - a) Els articles 2 i 3.3 del Tractat UE, on s'estableixen la no discriminació i la igualtat entre dones i homes com a valors comuns als Estats membres de la UE, i es formalitza el compromís de fomentar la igualtat entre dones i homes.
 - b) Els articles 8 i 10 del Tractat de Funcionament de la UE, on s'estableix que en totes les seves accions la Unió Europea tindrà per objectiu eliminar les desigualtats entre homes i dones, i promoure la seva igualtat.
 - c) L'Estratègia per a la Igualtat de Gènere 2020-2025, full de ruta de la Comissió Europea per avançar en l'assoliment de l'equitat de gènere.
 - d) L'Estatut d'autonomia de Catalunya, als seus articles 4.3, 19, 41 i 153, quant al reconeixement i garantia dels drets de les dones i la igualtat d'oportunitats entre les dones i els homes, i la transversalitat en la incorporació de la perspectiva de gènere i de les dones.
 - e) La Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes, desenvolupa els preceptes estatutaris en matèria d'igualtat de gènere i dret de les dones i estableix mesures transversals en tots els ordres de la vida, amb la finalitat d'eradicar les discriminacions contra les dones.
 - f) La Llei 19/2020, del 30 de desembre, d'igualtat de tracte i no-discriminació, estableix els principis i regula les mesures i els procediments per garantir i fer efectius el dret a la igualtat de tracte i a la no-discriminació, el respecte a la dignitat humana i la protecció davant qualsevol forma, acte o conducta de discriminació que es doni en l'àmbit territorial d'aplicació d'aquesta llei per raó de naixement o lloc de naixement; procedència, nacionalitat o pertinença a una minoria nacional; raça, color de pell o ètnia; opinió política o d'una altra índole; religió, conviccions o ideologia; llengua; origen cultural, nacional, ètnic o social; situació econòmica o administrativa, classe social o fortuna; sexe, orientació, identitat sexual i de gènere o expressió de gènere; ascendència; edat; fenotip, sentit de pertinença a grup ètnic; malaltia, estat serològic; discapacitat o diversitat funcional, o per qualsevol altra condició, circumstància o manifestació de la condició humana, real o atribuïda.

2. Normativa sobre l'informe d'impacte de gènere

- a) L'article 36.3.b de la Llei 13/2008, del 5 de novembre, de la presidència de la Generalitat i del Govern, estableix que els avantprojectes de llei han d'anar acompanyats, entre d'altra documentació preceptiva, d'un informe d'impacte de gènere.
- b) L'article 3 lletra g) de la Llei 11/1989, del 10 de juliol, de creació de l'Institut Català de les Dones, en la redacció donada per la Disposició final Primera de la Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes, estableix que corresponen a aquest Institut elaborar i emetre els informes d'impacte de gènere i, en tot cas, els informes a què fa referència, entre d'altres, l'article 36.3.b de la Llei 13/2008, precitada, tràmit intern que es dona per complert amb aquest document.

b) Normativa bàsica sobre l'ús no sexista ni androcèntric del llenguatge

- a. El principi vuitè de l'article 3 de la Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes, estableix que els poders públics, entre els quals s'inclou l'Administració de la Generalitat, han de fer un ús no sexista del llenguatge que eviti l'expressió de concepcions sexistes de la realitat i els usos androcèntrics i amb estereotips de gènere, i han de promoure un llenguatge respectuós amb les dones, amb les minories i amb totes les persones en general en l'atenció personal i en tota la documentació escrita, gràfica i audiovisual.
- b. La Llei orgànica 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes, obliga els Poders Públics a implementar un llenguatge no sexista en l'àmbit administratiu i el seu foment a la totalitat de les relacions socials, culturals i artístiques (article 14.11).
- c. La Guia d'usos no sexistes de la llengua en els textos de l'Administració de la Generalitat de Catalunya, de l'any 2011, de la Direcció General de Política Lingüística.

Aquest document proposa una sèrie de solucions per evitar que aquests textos incloguin formes androcèntriques i generin disfuncions amb la normativa citada anteriorment. Es pot consultar en la següent ruta: [Guia d'usos no sexistes de la llengua en els textos de l'Administració de la Generalitat de Catalunya](#).

c) Anàlisi material de la proposta

L'assoliment de la igualtat real i efectiva i la no-discriminació a la nostra societat requereix no només del compromís dels subjectes públics sinó també de la seva promoció en l'òrbita de les relacions entre particulars.

Les empreses i demés agents d'economia social, com la resta d'empreses i agents, han d'inspirar-se per a la realització de les seves activitats en el principi d'igualtat de tracte i d'oportunitats en el treball i no discriminar les seves persones treballadores en l'àmbit laboral o professional per motius de sexe i gènere o d'altres circumstàncies, fent especial èmfasi en la igualtat de criteris de selecció, remuneració i ascens, impedir les discriminacions per raó d'embaràs i maternitat, i promoure entre el seu personal la coresponsabilitat en el repartiment de les tasques de cura de persones dependents.

Els diferents documents europeus esmentats a l'Exposició de Motius de l'avantprojecte de llei sobre l'economia social, fan especial èmfasi en el fet que les empreses socials i solidàries poden contribuir a reforçar a la igualtat de gènere i reduir la bretxa salarial entre dones i homes. A més, demanen a les autoritats competents que avaluin i posin en valor el paper de les dones a l'economia social, tant en termes de quantitat com en el relatiu a la qualitat i modalitats d'organització del treball i prestació de serveis. També mostren la preocupació per la persistència, inclús en l'economia social, del fenomen de la segregació vertical que limita la participació de les dones en els processos de presa de decisions.

A nivell de l'Estat espanyol, segons el darrer informe 2020 de REAS (Red de Redes para impulsar de forma conjunta un ejercicio de transparencia y de mejora de las empresas de la Economía Solidaria), el percentatge de dones que treballen a l'economia social és del 63,64%. El 51,29% tenen càrrec de responsabilitat, sent un dels pilars bàsics les mesures de conciliació que apliquen un 76,8% de les entitats enquestades.

A Catalunya, d'acord amb les dades de que disposem, l'economia social ja ocupa un 12,5% del PIB. Es tracta, doncs, d'un àmbit econòmic que s'està consolidant amb força i que té la contribució a la transformació social com un dels eixos vertebradors de l'activitat que desenvolupa. Des d'aquesta perspectiva caldria esperar que l'àmbit de l'acció social –també anomenat tercer sector social i que cal considerar inclòs en l'economia social– fos capdavanter d'aquesta transformació que ha de tenir l'equitat de gènere com un punt de partida indiscutible. No obstant, s'observa que de les més de 100.000 persones que treballen de manera remunerada en el tercer sector a Catalunya, el 73,9% són dones i el 26,1% són homes i és, per tant, un sector altament feminitzat. I si entrem en el detall, els estudis mostren també que la situació de les dones en aquest sector continua sent precari degut a les desigualtats de gènere que pateixen i que estan estretament lligades amb les desigualtats en el mercat de treball i amb les desigualtats que hi ha en l'àmbit familiar i personal i, de retruc, en el risc de pobresa i exclusió.

(Fonts: Dossier Catalunya Social, La pobresa en les dones: el precari equilibri del treball i la conciliació, elaborat per Taula del Tercer Sector Social, març 2022/ Dades de la Xarxa de Dones Directives i Professionals del Tercer Sector/ L'arena política de les dones, estudi de l'Observatori del Tercer Sector i la societat civil, Institut Català de les Dones, febrer 2021).

L'Economia feminista i l'Economia social i solidària comparteixen l'interès per situar la vida en el centre de l'Economia.

L'Economia feminista lluita per visibilitzar les dimensions de gènere de la dinàmica econòmica i les seves implicacions per a la vida de les dones i subratlla, a més, que no és possible avançar en sostenibilitat de la vida sense modificar el sistema econòmic, és a dir, repensant les activitats des de l'àmbit de les cures i introduint canvis que, amb perspectiva de gènere interseccional, corregeixin les desigualtats del sistema en el que ens trobem que van des de les institucions públiques a l'àmbit privat, passant per les organitzacions i empreses d'economia social i solidària.

L'anàlisi econòmica que fa l'Economia feminista parteix d'una definició àmplia d'economia i planteja com una de les qüestions centrals del seu discurs el paper del treball domèstic i de cura. A partir d'aquí, es construeix un marc teòric amb capacitat per qüestionar el capitalisme i l'heteropatriarcat i de realitzar propostes alternatives que es contraposen al sistema mercantilista centrat únicament en les relacions de producció monetitzades, obviant les relacions que són crucials per al desenvolupament de la vida. En definitiva, l'economia feminista defensa que el principal objectiu econòmic de la societat és la sostenibilitat de la vida i això implicar plantejar l'existència de necessitats de cura que no estan presents en el mercat i per tant, no totes les necessitats poden estar cobertes per recursos materials monetitzats.

En paraules de Silvia Federici, referent de l'economia feminista, l'economia capitalista es fonamenta en la privatització dels béns comuns i la divisió sexual del treball, on el treball reproductiu i la pròpia reproducció que fan les dones és expropiat i convertit en treball no remunerat, el sistema capitalista és per definició "racista i sexista" i explota les dones com a proveïdores de la mercaderia capitalista per excel·lència: la força de treball.

L'Economia feminista, també es centra en estudis sobre la segregació ocupacional i com aquesta comporta l'exclusió de les dones i de determinades minories en alguns camps i, també, en mostrar com les construccions socials de l'economia tradicional han partit de models i teories basats en eleccions i preferències masculines i planteja altres preferències o prioritats que caldria considerar -com l'economia familiar i de cures- i exposa com la consideració d'aquests temes permet reduir la discriminació de gènere, raça, iniquitat, i ètnia, entre d'altres circumstàncies, i prendre decisions més eficaces i eficients i beneficioses per a les societats.

L'Economia social i solidària contribueix al projecte feminista de construcció de societats no sexistes ni patriarcal i transformar les relacions de poder i desigualtat entre dones i homes. I, atès el seu compromís amb valors com la primacia de persona i els fins socials sobre el capital; la governança democràtica exercida per les persones que en són membres; la conjunció dels interessos de les persones membres i usuàries amb l'interès general; la defensa i aplicació dels principis de solidaritat i de responsabilitat; la reinversió del superàvit en objectius de desenvolupament a llarg termini o en la prestació de serveis d'interès per a les persones membres o de serveis d'interès general; l'adhesió voluntària i oberta i la gestió autònoma i independent dels poders públics; comporta un impacte positiu per la societat que justifica l'adopció de mesures concretes de foment, com ara la concessió de subvencions, l'aplicació de mesures favorables en l'àmbit fiscal o en matèria de contractació pública.

Conclusions

D'acord amb tot el que s'ha dit, des de l'Institut Català de les Dones es formulen diferents aportacions de millora al projecte presentat a informe en els termes següents:

PRIMERA. Des d'un punt de vista formal, tot i la bona redacció del projecte cal modificar els termes següents:

- On diu “dels europeus” hi ha de dir “**dels europeus i de les europees**”;
- On diu “clients” hi ha de dir “**clientela**”;
- On diu “membres” hi ha de dir “**persones membres**”;
- On diu “dels membres i els usuaris” hi ha de dir “**de les persones membres i les usuàries**”;
- On diu “per als obrers” hi ha de dir “**per a persones obreres**”;
- On diu “consumidors” hi ha de dir “**persones consumidoras**”;
- On diu “dels seus ciutadans” hi ha de dir “**de la seva ciutadania**”;
- On diu “el conseller” hi ha de dir “**el conseller o la consellera**”;
- On diu “d'usuaris i consumidors” hi ha de dir “**de persones usuàries i consumidoras**”;
- On diu “el titular del Departament” hi ha de dir “**el o la titular del Departament**”.

SEGONA. Des d'un punt de vista material, en aplicació del principi de transversalitat recollit al Principi Primer de l'article 3 de la Llei 17/2015 d'igualtat efectiva de dones i homes, i que té l'objectiu de millorar les condicions de vida de les dones i, alhora, transformar la construcció social de les desigualtats de gènere, es proposen les modificacions següents:

- Redacció alternativa de l'apartat 1 de l'article 1 Objecte, en els termes següents:

“1.1. L'objecte d'aquesta Llei és establir un marc jurídic comú de promoció, de foment i d'ordenació de l'economia social i solidària a Catalunya. Aquest marc jurídic ha de promoure una economia plural, **feminista**, democràtica i basada en **la igualtat de gènere, la no-discriminació i la diversitat de** les persones, per tal que aquesta creixi de forma progressiva i permeti la transformació del model econòmic català. A aquests efectes de promoció i foment, aquesta Llei, amb ple respecte a la Llei bàsica estatal d'economia social, defineix quins són els trets propis i diferenciadors comuns que permeten identificar les entitats com a economia social i solidària; i estableix els mecanismes pel reconeixement, la representació, el creixement, la promoció i la consolidació d'aquestes”.

- Redacció alternativa de les lletres e) i f) de l'article 4 Principis i valors, en els termes següents:

“e) Transformació social feminista, d'igualtat de gènere, **d'igualtat de tracte i no discriminació i respecte a la diversitat de les persones**”.

f) Generació d'ocupació estable, relacions laborals justes i de qualitat, i equitat salarial, **amb especial atenció a millorar l'ocupabilitat i l'ocupació de les dones pel fa a l'accés, la presència, la permanència, les oportunitats de promoció i les condicions de treball en les entitats d'economia social i solidària**”

- Redacció alternativa de la lletra i) de l'apartat 1 de l'article 5 Requisits generals de les entitats d'economia social i solidària amb activitat socioempresarial, en els termes següents:

“i) Adoptar mesures destinades a garantir la **governança ecofeminista, la diversitat de les persones**, els drets de les dones i a assolir l'equitat de gènere, especialment a nivell salarial, d'accés a càrrecs de responsabilitat, **el repartiment de rols i tasques, la cultura organitzativa corresponsable i l'abordatge de les violències masclistes**”.

- Afegir un segon paràgraf a l'apartat 2, a l'article 5 a dalt esmentat, en els termes següents:

“La recol·lecció dels indicadors i les dades s'ha de dur a terme amb perspectiva de gènere interseccional per permetre evidenciar els efectes de les opressions de gènere i facilitar estratègies per identificar l'especificitat de les experiències i les realitats de les diferents subjectivitats que conviuen en l'economia social i solidària, tant com a privilegi com a discriminacions”.

- Redacció alternativa de la lletra a) de l'apartat 2 de l'article 6 Requisits específics per les entitats de l'economia social i solidària catalana amb activitat socioempresarial d'atenció a les persones, en els termes següents:

“a) Dur a terme objectius i activitats d'interès general amb vocació de servei públic i orientades fonamentalment a millorar la vida de les persones i atendre les seves necessitats al llarg de la vida, **amb especial atenció a la realització d'actuacions adreçades a les persones cuidadores no professionals**”.

- Redacció alternativa de la lletra f) de l'apartat 1 de l'article 8 Requisits de les entitats de l'economia comunitària, en els termes següents:

“f) La incorporació d'accions **per assegurar la diversitat, la igualtat de tracte i no discriminació**, i la paritat entre gèneres en l'accés a càrrecs de responsabilitat a l'organització o si s'escau, adoptar mesures, que perdurin en el temps, destinades a assolir la igualtat entre gèneres a nivell salarial, **la cultura organitzativa corresponsable i l'abordatge de les violències masclistes**”.

- Afegir una darrera frase a l'apartat 2 de l'article 9 Acreditació de la condició d'entitat de l'economia social i solidària i Registre de l'economia social i solidària, en els termes següents:

“9.2 S'ha de crear un Registre a la unitat orgànica competent en matèria d'economia social i solidària, (...). **Totes les dades referents a persones físiques incloses en el Registre s'han de tractar desagregades per sexe (dona/home) i per identitat de gènere(dona/home/persona no binària)**”.

- Redacció alternativa de l'apartat 3 de l'article 10 Naturalesa jurídica i règim jurídic (del Consell Català de l'Economia Social i Solidària), en els termes següents:

“10.3. La regulació de la composició, l'organització i el funcionament del Consell Català de l'Economia Social i Solidària es farà per reglament. En tot cas, s'haurà de preveure l'existència d'una Comissió Executiva Permanent amb les funcions i el funcionament que es determini al reglament de regulació del Consell. **En tot cas, la composició del Consell i de la Comissió Executiva ha de ser paritària de dones i homes, i comptar, com a mínim, amb una persona experta en la incorporació de la perspectiva de gènere interseccional en el seu àmbit d'actuació**”.

- Afegir una nova funció a l'apartat 1 de l'article 11 Funcions (del Consell Català de l'Economia Social i Solidària), en els termes següents:

“Fer propostes per definir un model de governança feminista a l'economia social i solidària”.

- Redacció alternativa de l'apartat 2 d'aquest article 11 a dalt esmentat, en els termes següents:

“11.2 En el desenvolupament de les seves funcions, el Consell ha de vetllar per l'equitat de gènere, **la igualtat de tracte i no discriminació**, i una efectiva integració de les dones **en tota la seva diversitat** a les entitats i organitzacions de l'economia social i solidària, en especial mitjançant l'impuls de l'elaboració d'estudis i informes que donin a conèixer la situació de dones i homes a l'ESS de Catalunya. A aquests efectes, s'han de prendre en consideració els criteris d'avaluació que estableixin els òrgans competents que contribueixen a tractar la dimensió de gènere **interseccional**, promoure la recollida de dades desagregades per sexes **i identitat de gènere**, i desenvolupar indicadors qualitius i quantitatius de gènere **interseccional**”.

- Redacció alternativa de l'apartat 6 de l'article 12 El Pla Nacional d'Impuls l'Economia Social i Solidària, en els termes següents:

“12.6. El Pla haurà de comptar amb indicadors que permetin realitzar un informe de seguiment de la seva execució, de caràcter anual, **un informe que validi les garanties de compliment dels seus impactes socials en relació amb la igualtat de gènere, la igualtat de tracte i no discriminació, i la governança feminista**, i un informe d'avaluació de resultats en finalitzar el seu període de vigència”.

- Redacció alternativa de l'apartat 4 de l'article 13 Consells Regionals de l'Economia Social i Solidària, en els termes següents:

13.4. Poden establir acords amb les administracions locals i la delegació del govern a la Regió. A banda de la possibilitat d'establir acords, els Consells Regionals de l'Economia Social i Solidària poden decidir fer participar a les administracions locals que impulsen l'economia social i solidària, representades per la Xarxa de Municipis per l'Economia Social i Solidària, en el debat i les propostes, especialment en relació amb les polítiques públiques locals. **En tot cas, els Consells Regionals han d'impulsar la participació de les dones, del moviment feminista i de les entitats de dones del territori**”.

- Redacció alternativa de l'apartat 1 de l'article 14 Principi de transversalització, en els termes següents:

14.1. Les administracions catalanes, en l'àmbit de les seves competències i de forma coordinada i transversal, han de promoure el coneixement i la visibilització de l'economia social i solidària com a una economia basada en les persones, transformadora, **feminista** i amb valors de justícia, **igualtat de gènere, igualtat de tracte i no discriminació**, equitat i solidaritat, en relació amb tota la ciutadania, el món professional i, especialment, en totes les etapes del sistema educatiu i acadèmic”.

- Afegir un nou apartat, el 4, a l'article 16 Formació i Educació, en els termes següents:

“4. Les administracions catalanes han de facilitar continguts formatius transversals que tinguin per objectiu socialitzar l'anàlisi, eines i alternatives per a la construcció de perspectives crítiques sobre la interrelació entre la dinàmica econòmica, les relacions de gènere interseccionals i els mecanismes de reproducció de la desigualtat”.

- Afegir tres nous apartats, el 7, 8 i 9 , a l'article 17 Promoció de l'Economia Social i Solidària per part de les administracions catalanes, en els termes següents:

“7. Les administracions catalanes han de promoure i donar suport a la creació de xarxes d'entitats de l'economia social i solidària liderades per dones per compartir coneixements i experteses, i incorporar les seves aportacions per fer incidència política i social en clau feminista”.

“8. Les administracions públiques han de facilitar la creació, el desenvolupament i la consolidació d'entitats d'economia social i solidària que ofereixen serveis comunitaris de proximitat de qualitat per a l'atenció de les persones en situació de dependència”.

“9. Les administracions públiques no poden establir cap tipus de contracte ni destinar cap subvenció a entitats que no respectin les condicions i valors d'aquesta llei, ni tampoc poden establir contractes o concedir subvencions a cap entitat que promogui desigualtats per raó de sexe i gènere o que permeti o promogui un tracte desigual discriminatori vers determinades persones o col·lectius”.

- Afegir un nou apartat, el 7, a l'article 18 Mercat social, en els termes següents:

“7. Les administracions catalanes han de potenciar les iniciatives d'economia social i solidària promogudes per dones i prestar una atenció especial a les iniciatives emmarcades en sectors en què són poc presents”.

- Redacció alternativa de l'apartat 1 de l'article 20 Innovació, en els termes següents:

20.1. Les administracions catalanes, en l'exercici de les seves competències, de forma coordinada i transversal, han de facilitar eines i mecanismes per promoure la innovació i la recerca en totes les seves formes entre les entitats de l'economia social i solidària, **amb una atenció especial als projectes que aposten per un canvi de les formes de concebre el treball i les activitats econòmiques per recollir idees concretes per avançar cap a la incorporació de la perspectiva ecofeminista.** Entre d'altres eines s'ha de promoure la creació de línies de finançament per incentivar la innovació i l'impuls de l'actuació en nous àmbits de l'economia.

- Redacció alternativa de la disposició addicional tercera. Informació estadística sobre les entitats de l'economia social i solidària, en els termes següents:

"El Govern de la Generalitat (...) adoptarà les mesures necessàries per garantir tenir una informació actualitzada sobre l'economia social i solidària catalana que permeti fer una diagnosi d'aquest tipus d'economia, en què es fonamentin les polítiques públiques de promoció d'aquesta i poder fer-ne una avaluació del seu impacte, **incloent específicament la consideració del seu impacte de gènere des d'una perspectiva interseccional.**"

Data: 2023.02.16
10:30:55 +01'00'

Meritxell Benedí Altés
Presidenta de l'Institut Català de les Dones